

บทความวิจัย

การคาดการณ์อนาคตเพื่อขับเคลื่อนแผนการพัฒนาเมืองของ กรุงเทพมหานครในฐานะเมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบ

ศรายุทธ ทัดศรี¹

ดิญทรศน์ ประทีปพรณรงค์²

(Received: March 28, 2025; Revised: June 11, 2025; Accepted: June 16, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การดำเนินงานของภาคเอกชนและการสนับสนุนจากภาครัฐ วิเคราะห์โอกาส อุปสรรค และปัญหาในการพัฒนา รวมถึงคาดการณ์อนาคตผ่านการสร้างกลไกความร่วมมือเชิงกลยุทธ์ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนากรุงเทพมหานครในฐานะเมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบ การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการทำนายแบบเดลฟาย โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ จำนวน 12 คน ผลการวิจัยพบว่า ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ในบริบทของกรุงเทพมหานครยังมีความหลากหลายและขาดความชัดเจน การดำเนินงานมักเป็นลักษณะกิจกรรมเฉพาะกลุ่มและเฉพาะพื้นที่ โดยยังไม่มีกรอบการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ แม้มีโอกาสจากต้นทุนทางวัฒนธรรม ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และการเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ระดับโลก แต่ยังมีอุปสรรคสำคัญ เช่น การขาดทิศทางและการบูรณาการ การเน้นพัฒนาเฉพาะพื้นที่ที่มีทุนทางวัฒนธรรมสูง การขาดโครงสร้างพื้นฐานที่มีคุณภาพ และการ

¹ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
E-mail: srayoot.th@gmail.com (Corresponding Author)

² รองศาสตราจารย์ ดร. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
E-mail: dhiyathad.pra@nida.ac.th

ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน การวิจัยได้เสนอแนวทางแก้ไขและคาดการณ์ทิศทางการพัฒนา พร้อมระบุปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญในการพัฒนากรุงเทพมหานครสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบที่มีความสมดุลระหว่างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกับความทันสมัย และนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ซึ่งการพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองสร้างสรรค์ต้องอาศัยวิสัยทัศน์ระยะยาวที่ไม่เปลี่ยนแปลงตามวาระการเมือง การกระจายการพัฒนาสู่ทุกพื้นที่โดยให้แต่ละย่านค้นหาอัตลักษณ์ของตนเอง และการปรับปรุงกฎหมาย มาตรการจูงใจทางการเงิน รวมถึงนโยบายการศึกษาที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: เมืองสร้างสรรค์ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ การคาดการณ์อนาคต กลไกความร่วมมือเชิงกลยุทธ์ การออกแบบ กรุงเทพมหานคร

RESEARCH ARTICLE

Future Foresight to Drive Bangkok's Urban Development Plan as a Creative City of Design

Srayoot Thadsri¹

Dhiyathad Prateppornnarong²

Abstract

This research aims to study the operational situation of the private sector and support from the government, analyze opportunities, obstacles, and problems in development, and forecast the future through strategic cooperation mechanisms to drive Bangkok's development as a Creative City of Design. The research employed qualitative research methodology using the Delphi forecasting method, collecting data through in-depth interviews with 12 key informants who are representatives from government agencies and private sectors involved in creative industries. The research found that understanding of the creative city concept in Bangkok's context remains diverse and lacks clarity. Operations are often characterized by activities specific to certain groups and areas, without systematic integration. Despite opportunities from cultural capital, tourism potential, and being part of the global creative city network, significant obstacles remain, such as lack of direction and integration, focus on developing only areas

¹ Ph.D. Candidate, Graduate School of Public Administration (GSPA), National Institute of Development Administration, E-mail: srayoot.th@gmail.com (Corresponding Author)

² Associate Professor, Ph.D., Graduate School of Public Administration (GSPA), National Institute of Development Administration, E-mail: dhiyathad.pra@nida.ac.th

with high cultural capital, lack of quality infrastructure, and lack of public participation. The research proposes solutions and forecasts development directions, while identifying key success factors in developing Bangkok as a Creative City of Design that balances cultural identity with modernity and leads to improving citizens' quality of life. The development of Bangkok into a Creative City requires a long-term vision that remains consistent regardless of political changes, the distribution of development across all areas allowing each district to discover its own identity, and the improvement of laws, financial incentive measures, as well as educational policies that systematically promote creativity.

Keywords: Creative City, Creative Economy, Future Forecasting, Strategic Cooperation Mechanisms, Design, Bangkok

บทนำ

ในบริบทของประเทศไทย การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้รับการส่งเสริมอย่างเป็นระบบผ่านหน่วยงานหลักคือ สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) หรือ CEA ที่จัดตั้งขึ้นในปี 2561 ภายใต้การกำกับของสำนักนายกรัฐมนตรี ในฐานะองค์กรหลักที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศไทย กรุงเทพมหานครได้ประสบความสำเร็จในการรับการยอมรับในระดับสากลเมื่อ ได้รับคัดเลือกเป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบ (City of Design) โดยองค์การยูเนสโก ในปี 2019 โดยมี CEA เป็นทีมงานสนับสนุนด้านข้อมูลให้กับกรุงเทพมหานครในการสมัครเข้าร่วมเครือข่าย ซึ่งการได้รับการยอมรับครั้งนี้สะท้อนถึงศักยภาพด้านการออกแบบและความแข็งแกร่งของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และทำให้กรุงเทพฯ เป็นที่จดจำในฐานะมหานครแห่งการออกแบบ (Punpeng, 2020)

แนวคิด "เศรษฐกิจสร้างสรรค์" เป็นแนวคิดที่กำลังได้รับความนิยมและถูกหยิบยกขึ้นมาพูดถึงอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน โดยมีคานิยามว่าเป็น "การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการใช้ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของมนุษย์เป็นปัจจัยหลัก" สาขาการผลิตที่พัฒนาไปสู่รูปแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์จะถูกเรียกว่า อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industries) ซึ่งหมายถึงกลุ่มของกิจกรรมการผลิตที่จำเป็นต้องพึ่งพาความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการเป็นวัตถุดิบสำคัญ โดยในการดำเนินเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จะเกิดขึ้นบนพื้นที่ที่เป็นย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งหมายถึงพื้นที่ที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อส่งเสริมธุรกิจและบริการในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ เชื่อมโยงเรื่องราวของย่าน ผู้คน ธุรกิจดั้งเดิม เข้ากับมาตรฐานการส่งเสริมธุรกิจสร้างสรรค์ และการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมจากภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่ และย่านดังกล่าวนี้เองก็ได้กลายมาเป็นเมืองสร้างสรรค์ (Creative City) ซึ่งเป็นสถานที่ที่หมายถึง พื้นที่ความร่วมมือระหว่างชุมชนท้องถิ่นและภาครัฐในการสร้างสรรค์เมือง (Potts & Cunningham, 2008)

กรุงเทพมหานคร เมืองหลวงที่ครองอันดับจุดหมายปลายทางยอดนิยมของโลกติดต่อกันหลายปี สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกกว่า 20 ล้านคน

ต่อปี (Bessadeg, 2024) เนื่องจากความโดดเด่นด้านความหลากหลาย ที่เปิดโอกาสให้ผู้คนต่างเชื้อชาติอยู่ร่วมกันอย่างสันติตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน และรู้จักเลือกรับเอาความหลากหลายเหล่านั้นมาหลอมรวมเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกรุงเทพฯ ด้วยเหตุนี้ กรุงเทพฯ จึงนับเป็นหนึ่งในศูนย์กลางเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนสำคัญของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้กรุงเทพฯ ยังเป็นที่ยอมรับในฐานะศูนย์กลางด้านการออกแบบในอาเซียน เนื่องจากศักยภาพและความจริงจังในการใช้การออกแบบเป็นเครื่องมือสำคัญพัฒนาเมือง จนได้รับคัดเลือกเข้าร่วมเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโกในฐานะเมืองแห่งการออกแบบในปี 2019 (Punpeng, 2020) ซึ่งในพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีย่านซึ่งมีศักยภาพในการเป็นย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ตัวอย่างเช่น เจริญกรุง-เจริญนคร เป็นพื้นที่แรกที่มีการศึกษาความเป็นย่านสร้างสรรค์เนื่องจากมูลค่าทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผลสำรวจพบว่า จากธุรกิจในพื้นที่ศึกษาทั้งหมด 1,248 ธุรกิจ 715 หน่วยเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์หรือคิดเป็นร้อยละ 55.69 ของธุรกิจทุกประเภท และพื้นที่ที่มีสัดส่วนธุรกิจสร้างสรรค์ต่อธุรกิจอื่นสูงที่สุดเป็นพื้นที่เจริญกรุง รองลงมาเป็นหัวลำโพง นานาและเจริญนคร ตามลำดับ (Creative Economy Agency, 2023a)

ภาพที่ 1 การจัดงานหัวใจพระจันทร์กับวันหวานคืนในพื้นที่ตรอกตัน ตลาดน้อย ย่านเจริญกรุง

ที่มา: Creative Economy Agency (2023a)

กรุงเทพมหานครมีหน้าที่หลักในการจัดการพื้นฐานของเมือง (น้ำ ขยะ ภาวะเปียบ) แต่การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์จำเป็นต้องร่วมมือกับกลุ่มคนสร้างสรรค์และสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (CEA) ซึ่งแผนงานในปัจจุบันยังขาดความชัดเจน โดยควรมุ่งเน้นให้กรุงเทพฯ เป็นเมืองน่าอยู่สำหรับทุกคน ไม่เพียงบางกลุ่ม จำเป็นต้องปรับปรุงนโยบายและใช้การออกแบบและพัฒนาเมืองเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้³ (Creative Economy Agency, 2023b) อย่างไรก็ตาม สภาพการณ์ปัจจุบันยังคงประสบปัญหาสำคัญในด้านการขาดความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนอย่างแท้จริง แม้จะมีการประกาศนโยบายและจัดงานต่าง ๆ เป็นระยะ แต่การดำเนินงานส่วนใหญ่ยังคงเป็นลักษณะแยกส่วน โดยภาครัฐมุ่งเน้นการจัดงานเทศกาลและกิจกรรมเชิงประชาสัมพันธ์ ขณะที่ภาคเอกชนดำเนินธุรกิจโดยไม่ได้รับการสนับสนุนที่เป็นระบบ สภาพการณ์นี้ส่งผลให้เกิดการใช้ทรัพยากรซ้ำซ้อน การขาดการแบ่งปันข้อมูลและองค์ความรู้ รวมถึงการไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มร่วมกันได้อย่างเต็มศักยภาพ ความร่วมมือที่แท้จริงระหว่างสองภาคส่วนจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสร้างนิเวศสร้างสรรค์ที่สมบูรณ์ โดยภาครัฐควรทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจ ขณะที่ภาคเอกชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและแบ่งปันความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อให้การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์เกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืนและสร้างประโยชน์ต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ในบริบทของการพัฒนากรุงเทพมหานครอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองปัจจุบันได้กำหนดวิสัยทัศน์ กรุงเทพมหานครเป็นเมืองแห่งโอกาสที่เท่าเทียม เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และเป็นเมืองอัจฉริยะที่น่าอยู่สำหรับทุกคน ซึ่งสอดคล้องโดยตรงกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เน้นการสร้างมูลค่าจากความคิดสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วมของชุมชน อย่างไรก็ตาม การแปลงยุทธศาสตร์เหล่านี้ไปสู่การปฏิบัติในด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ยังคงต้องการ

³ การเสวนาโต๊ะกลม ภายใต้หัวข้อ “What Goals or Objectives Including Action Plans Will Your City Be Achieving in the Next Four Years?” จากงาน Bangkok Creative City Dialogue จัดขึ้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2566 ณ TCDC กรุงเทพมหานคร โดยมีผู้แทนจาก 8 เมืองสร้างสรรค์ยูเนสโกเข้าร่วมเสวนา เพื่อแบ่งปันแผนหรือเป้าหมายในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ของตนเองในอีก 4 ปีข้างหน้า

กลไกการขับเคลื่อนที่ชัดเจนและการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเป็นเมืองสร้างสรรค์ที่แท้จริง ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญของการคาดการณ์อนาคตเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนากรุงเทพมหานคร ในฐานะเมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบ เนื่องจากกรุงเทพฯ มีรากฐานทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งด้านการออกแบบและงานฝีมือที่สามารถต่อยอดเป็นจุดแข็ง การออกแบบเป็นส่วนสำคัญของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่กำลังเติบโตทั่วโลก ซึ่งไม่เพียงสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ แต่ยังยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนและเสริมสร้างอัตลักษณ์ที่โดดเด่นให้กับเมือง การมุ่งเน้นด้านการออกแบบยังส่งเสริมนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ และเปิดโอกาสในการเชื่อมโยงกับเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ระดับโลก ด้วยเหตุนี้ การศึกษาและพัฒนากรุงเทพมหานครในฐานะเมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวางแผนพัฒนาเมืองในอนาคต เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันและความยั่งยืนของเมืองในระยะยาว ซึ่งการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะช่วยให้เข้าใจแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง ความต้องการของประชากร และทำให้เกิดการวางแผนที่สามารถตอบรับกับโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอนสูงได้ดีขึ้น และด้วยการออกแบบเมืองที่สอดคล้องกับความต้องการของประชากรและสภาพแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาเมืองให้ยั่งยืนและเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองของกรุงเทพมหานคร ด้วยอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และการส่งเสริมความเข้มแข็งของผู้ประกอบการธุรกิจกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยเพื่อขยายผลการศึกษาไปยังพื้นที่เมืองอื่นในเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การดำเนินงานของภาคเอกชนและการสนับสนุนจากภาครัฐตามแนวทางยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองของกรุงเทพมหานคร ด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจผ่านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

2. เพื่อศึกษาโอกาส อุปสรรค ปัญหา และแนวทางการจัดอุปสรรคและปัญหาที่เป็นไปได้ ตามแนวทางยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองของกรุงเทพมหานคร ด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจผ่านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ในทัศนะของตัวแทนภาครัฐ และภาคเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

3. เพื่อศึกษาการคาดการณ์อนาคตผ่านการสร้างกลไกความร่วมมือเชิงกลยุทธ์ระหว่างภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองของกรุงเทพมหานครด้วยอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และการส่งเสริมความเข้มแข็งของผู้ประกอบการธุรกิจกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

บททวนวรรณกรรม แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. การพัฒนาเมืองและการคาดการณ์อนาคต การพัฒนาเมืองและการคาดการณ์อนาคต เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการวางแผนและกำหนดทิศทางการพัฒนาเมืองในระยะยาว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจถึงปัจจัยและแรงขับเคลื่อนต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อเมืองในอนาคต และเตรียมการรับมือกับผลกระทบเหล่านั้นได้อย่างเหมาะสม กระบวนการคาดการณ์อนาคตเริ่มต้นด้วยการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองในหลากหลายมิติ ทั้งด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นฐานในการคาดการณ์แนวโน้มในอนาคต ข้อมูลเหล่านี้สามารถได้มาจากแหล่งต่าง ๆ หลังจากนั้น จะมีการระบุปัจจัยและแรงขับเคลื่อนสำคัญที่อาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเมืองในอนาคต ปัจจัยเหล่านี้อาจเป็นปัจจัยภายในเมืองหรืออาจเป็นปัจจัยภายนอก ซึ่งผู้วิเคราะห์จะต้องพิจารณาถึงความเชื่อมโยงและผลกระทบระหว่างปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ในส่วนถัดไปจะมีการสร้างสถานการณ์จำลองอนาคตที่เป็นไปได้ภายใต้ปัจจัยและแรงขับเคลื่อนที่ระบุไว้ สถานการณ์เหล่านี้อาจแตกต่างกันไปตามระดับความรุนแรงหรือความเร็วของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะช่วยให้เห็นภาพอนาคตที่หลากหลายทั้งในแง่บวกและแง่ลบ และจะมีการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากสถานการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ต่อด้านต่าง ๆ ของเมือง (Van der Heijden, 2009; Varum & Melo, 2010) ซึ่ง Van der Heijden (2009) และ Varum and Melo (2010) ได้เสนอว่าการพัฒนารายละเอียดฉากทัศน์ควรแบ่งออกเป็น 4 ประเภท

หลัก ได้แก่ (1) กรณีที่ดีที่สุด (Best Case) – เป็นฉากทัศน์ที่แสดงถึงอนาคตพึงประสงค์ (Desirable Future) ที่ทุกปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาพื้นที่ (2) กรณีที่แย่ที่สุด (Worst Case) – เป็นสถานการณ์ที่ปัจจัยต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เลวร้าย (3) กรณีผิดปกติ (Outlier) – เป็นสถานการณ์ที่เกิดความปั่นป่วน (Disruption) หรือการเปลี่ยนแปลงแบบฉับพลัน ที่ส่งผลกระทบรุนแรงต่อพื้นที่ และ (4) กรณี ปกติเก่า (Business as Usual) – เป็นสถานการณ์ที่ไม่มี การเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ ทุกอย่างดำเนินไปตามแนวโน้มปัจจุบัน

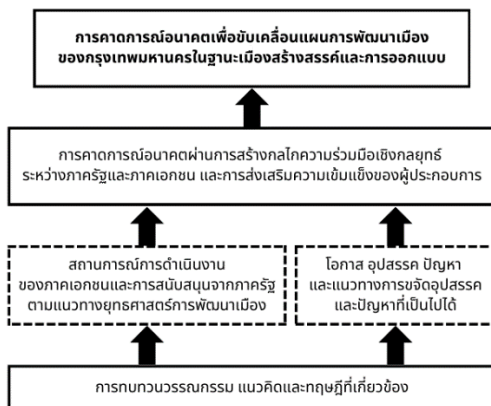
2. เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ความคิดสร้างสรรค์ และนโยบายของเมือง
โดยภาพรวมความหมายของ “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” มีความหมายอย่างง่าย คือ “การสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิดของมนุษย์” ส่วนของความคิดสร้างสรรค์ และนโยบายของเมือง (Creativity in Urban Policy) เป็นแนวคิดที่มีความสำคัญในการพัฒนาเมืองในยุคปัจจุบัน โดยมุ่งเน้นการใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนนโยบายเมืองและการพัฒนาเศรษฐกิจเมือง Borén and Young (2013) ได้นำเสนอมุมมองใหม่เกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ในนโยบายเมือง โดยวิพากษ์แนวคิด "Creative City" แบบดั้งเดิมที่มักเน้นการดึงดูด "ชนชั้นสร้างสรรค์" (Creative Class) มาสู่เมือง โดยเสนอว่าควรมองความคิดสร้างสรรค์ในบริบทที่กว้างขึ้น โดยคำนึงถึงมิติทางสังคม วัฒนธรรม และการเมืองของเมือง นักวิชาการทั้งสองชี้ให้เห็นว่า นโยบายเมืองสร้างสรรค์แบบเดิมมักเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมทางกายภาพและโครงสร้างพื้นฐานเพื่อดึงดูดคนทำงานสร้างสรรค์ โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสรรค์เมือง

3. ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน และการสร้างคุณค่าร่วม
ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน (Public-Private Partnership: PPP) เป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากความล้มเหลวของตลาดและรัฐบาล ตามที่ Koppenjan and Enserink (2009) ได้นำเสนอ PPP สามารถช่วยแก้ปัญหาความล้มเหลวของตลาดโดยการนำทรัพยากรและความเชี่ยวชาญของภาคเอกชนมาใช้ในการจัดการปัญหาที่กลไกตลาดไม่สามารถแก้ไขได้เอง การผสมผสานจุดแข็งของทั้งสองภาคส่วนนี้ทำให้ PPP มีศักยภาพในการสร้างประโยชน์สูงสุดแก่สังคม โดยภาครัฐสามารถนำเสนอความชอบ

ธรรมทางกฎหมายและการเมือง รวมถึงอำนาจในการกำกับดูแลและการกำหนดนโยบาย ในขณะที่ภาคเอกชนสามารถนำเสนอประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ความเชี่ยวชาญทางเทคนิค และความสามารถในการสร้างนวัตกรรม ซึ่งอาจช่วยลดต้นทุนและปรับปรุงคุณภาพของบริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดการสร้างคุณค่าร่วม (Creating Shared Value - CSV) ที่นำเสนอโดย Kramer and Porter (2011) เป็นกระบวนทัศน์ใหม่ในการดำเนินธุรกิจที่มุ่งเน้นการสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคมไปพร้อมกัน แนวคิดนี้แตกต่างจากความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (CSR) ที่มักเน้นการบริจาคหรือการทำกิจกรรมเพื่อสังคมแยกออกจากกิจกรรมหลักทางธุรกิจ CSV มองว่า การแก้ไขปัญหาสังคมสามารถเป็นโอกาสทางธุรกิจได้ โดยบริษัทสามารถใช้ทรัพยากรและความเชี่ยวชาญของตนในการสร้างนวัตกรรมและแก้ไขปัญหาสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและความได้เปรียบในการแข่งขันในระยะยาว แนวคิด CSV ได้รับความสนใจอย่างมากในวงการธุรกิจและการพัฒนา เนื่องจากมีศักยภาพในการสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อสังคมในวงกว้าง โดยใช้กลไกตลาดและความสามารถทางนวัตกรรมของภาคเอกชน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย
ที่มา: ผู้วิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาผู้วิจัยกำหนดใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการทำนายแบบเดลฟาย (Delphi Forecasting) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 รอบ โดยรอบที่ 1 เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก 12 คน เพื่อสำรวจมุมมองเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของกรุงเทพมหานคร ข้อมูลจากรอบแรกถูกวิเคราะห์เนื้อหา และสังเคราะห์เป็นแบบสอบถามสำหรับรอบที่ 2 ซึ่งเป็นการประเมินความสำคัญและความเป็นไปได้ของปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญจะเป็นผู้ให้ข้อมูลโดยตอบตามมาตรวัดแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ ในรอบที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญจะได้รับผลสรุปจากรอบที่ก่อนหน้านี้และทำการประเมินคะแนนเพื่อหาค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR) ของแต่ละประเด็น เพื่อพิจารณาปรับมุมมองและให้ความเห็นเพิ่มเติมจนได้ข้อมูลอันทามติที่สอดคล้องกัน โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้วิจัยมีการกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ (Criterion Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่ต้องเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และมีประสบการณ์ทำงานในด้านนี้ไม่น้อยกว่า 5 ปี กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ ระดับนโยบาย ระดับท้องถิ่น จำนวน 4 คน สถาบันการศึกษา จำนวน 4 คน และผู้ประกอบการธุรกิจในการอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ จำนวน 4 คน ในการกำหนดขนาดของผู้ให้ข้อมูลหลักในครั้งนี้พิจารณาจากความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) ที่ใช้ตอบคำถามการวิจัยเพื่อสรุปหรือสร้างข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และความเพียงพอของข้อมูล (Data Sufficiency) ในการประเมินหารูปแบบหรือข้อสรุปที่น่าสนใจจากประชากรเป้าหมายตามแนวทางของนาस्ताซี และเซนซูล (Nastasi & Schensul, 2005) ซึ่งได้เสนอการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักโดยกำหนดไว้ที่จำนวน 12 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้วิจัยกำหนดรูปแบบการเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และตัวแทนผู้ประกอบการธุรกิจไม้อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในพื้นที่ โดยผู้วิจัยกำหนดใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interviews) โดยในการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยมีวิธีการสร้างแนวคำถามจากทฤษฎีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการคาดการณ์อนาคต การพัฒนาเมืองและความเป็นเมือง ความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาลและเอกชน การมีส่วนร่วม การสร้างคุณค่าร่วม และเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกในการศึกษานี้ ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำจากสถาบันต้นสังกัด เพื่อแจ้งไปยังผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้วิจัยนำแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกส่งเป็นข้อคำถามให้กับผู้ที่ถูกสัมภาษณ์เชิงลึกก่อนล่วงหน้า พร้อมจดหมายเชิญให้ข้อมูล และดำเนินการนัดหมายวัน เวลาที่เหมาะสมในการดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยในการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ (Semi-Structured Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยดำเนินการด้วยตนเอง และมีการบันทึกเสียงในระหว่างการสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยได้จากการกระบวนการการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลตามหลักการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางของเครสเวลล์ และโพ (Creswell & Poth, 2007) เพื่อพัฒนาและอธิบายให้เห็นถึงแบบจำลองที่แสดงเงื่อนไขที่ส่งผลต่อปรากฏการณ์ที่สำคัญ และนำผลการศึกษาที่ได้มาวิเคราะห์ เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการสรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

ในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 12 คน โดยสามารถสรุปผลตามขั้นตอนแบบเดลฟายและวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ดังนี้

ผลการทำนายแบบเดลฟายในรอบที่ 1 เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก 12 คน

1. สถานการณ์การดำเนินงานของภาคเอกชนและการสนับสนุนจากภาครัฐ การศึกษาสถานการณ์การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบของกรุงเทพมหานครพบความท้าทายหลายประการ โดยแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ยังขาดความชัดเจนในการนิยามร่วมกัน มีการตีความเป็นสองลักษณะหลัก คือการนำภูมิสังคมเดิมมาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ และการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ในกรณี que เมืองไม่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น ทั้งยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับ "การออกแบบ" ซึ่งมักถูกจำกัดเพียงด้านแฟชั่นหรือความสวยงาม แม้กรุงเทพฯ จะได้รับการยอมรับจากยูเนสโกในปี 2562 แต่การดำเนินงานยังคงเป็นกิจกรรมเฉพาะกลุ่มและพื้นที่ ขาดการบูรณาการอย่างเป็นระบบ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า “เมืองสร้างสรรค์ในความเข้าใจของผมคือการนำเอาวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้วมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ แต่ปัญหาคือแต่ละหน่วยงานมีความเข้าใจที่แตกต่างกัน บางที่เข้าใจว่าเป็นการจัดเทศกาล บางที่เข้าใจว่าเป็นการสร้างอาคารสวย ๆ ” โดยสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (CEA) เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อน ร่วมกับภาคเอกชนที่มีบทบาทในการสร้างพื้นที่และโอกาสให้กับชุมชนและศิลปิน อย่างไรก็ตาม นโยบายภาครัฐยังขาดความชัดเจนในทิศทางและเป้าหมาย ทำให้การขับเคลื่อนไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การดำเนินงานมักเป็นกิจกรรมเฉพาะกิจที่ไม่ได้สร้างผลกระทบเชิงบวกในระยะยาว และยังมีการแข่งขันระหว่างแนวคิดต่าง ๆ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า “การสนับสนุนจากรัฐมีนะ แต่ส่วนใหญ่เป็นแบบโครงการสั้น ๆ เสร็จแล้วก็หาย ไม่มีความต่อเนื่อง เงินทุนก็มีแต่ขั้นตอนซับซ้อน SME อย่างเราเข้าไม่ถึง”

2. โอกาส อุปสรรค ปัญหา และแนวทางการจัดอุปสรรคและปัญหาในการพัฒนา

2.1 โอกาสในการพัฒนา กรุงเทพมหานครมีโอกาสดูเด่นในการพัฒนาสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบระดับโลก ด้วยต้นทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลายเป็นเอกลักษณ์ในย่านประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั่วโลก พื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาทั้งในเชิงประวัติศาสตร์และการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ โอกาสในการพัฒนาระบบสนับสนุนทางการเงินและภาษีสำหรับธุรกิจสร้างสรรค์ การเป็นศูนย์กลางการศึกษาและผลิตบุคลากรด้านการออกแบบ การเชื่อมโยงกับเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ระดับโลกผ่านการได้รับการยอมรับจากยูเนสโกในปี 2562 โอกาสเป็นผู้นำด้านการออกแบบเพื่อความยั่งยืนและเศรษฐกิจหมุนเวียน การพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ด้านดิจิทัลโดยผสมผสานเทคโนโลยีกับวัฒนธรรมไทย และการใช้การออกแบบเพื่อแก้ไขปัญหาเมืองอย่างการจราจรติดขัด น้ำท่วม และมลพิษทางอากาศ ซึ่งความสำเร็จของการพัฒนาเหล่านี้จะขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ร่วม ความต่อเนื่องของนโยบาย การบูรณาการการทำงาน และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

2.2 อุปสรรคและปัญหา การพัฒนากรุงเทพมหานครในฐานะเมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบเผชิญกับความท้าทายหลายประการที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่ การขาดทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจนทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ทำงานแบบแยกส่วนไม่บูรณาการ การพัฒนาที่กระจุกตัวเฉพาะในย่านที่มีทุนทางวัฒนธรรมสูงอย่างเจริญกรุงและพระนคร ละเลยพื้นที่ศักยภาพอื่น ๆ เช่น หนองแขมหรือลาดกระบัง การขาดความกล้าในการปรับเปลี่ยนหรือต่อยอดวัฒนธรรมดั้งเดิม ปัญหาโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพที่ไม่เป็นระเบียบและไม่มีคุณภาพ ข้อจำกัดด้านงบประมาณและระเบียบการเงินของภาครัฐที่ขาดความยืดหยุ่น ความอ่อนแอของภาคประชาสังคมและการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มองว่าการพัฒนาเมืองเป็นหน้าที่ของรัฐบาลเพียงฝ่ายเดียว รวมถึงการขาดการตระหนักถึงคุณค่าของงานสร้างสรรค์และการออกแบบในสังคมไทยที่สะท้อน

จากการที่องค์กรและภาคธุรกิจไม่ยอมจ่ายค่าตอบแทนที่เหมาะสม ซึ่งทั้งหมดนี้ทำให้การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ขาดความต่อเนื่องและไม่เป็นระบบ

2.3 แนวทางการแก้ไขอุปสรรคและปัญหา การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ต้องอาศัยการบูรณาการหลายปัจจัยสำคัญเข้าด้วยกัน ทั้งการพัฒนาระบบขนส่งมวลชนที่มีประสิทธิภาพและโครงสร้างพื้นฐานที่เชื่อมโยงย่านสร้างสรรค์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน การจัดกิจกรรมและเทศกาลสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปีเพื่อสร้างพลวัตให้กับพื้นที่ การพัฒนาศักยภาพชุมชนและบุคลากรเฉพาะทางโดยมีตำแหน่งงานที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การผสมผสานความร่วมมือระหว่างคนรุ่นเก่าที่มีภูมิปัญญากับคนรุ่นใหม่ที่มีความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี การสร้างอัตลักษณ์และโมเดลการพัฒนาที่ชัดเจนสำหรับแต่ละย่านโดยคำนึงถึงบริบทและทุนทางวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น รวมถึงการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้เกิดการปรับตัวและการยอมรับจากทุกฝ่ายในสังคม ทั้งนี้ ความสำเร็จของการพัฒนาดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และประชาชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและความยั่งยืนในระยะยาว

3. การคาดการณ์อนาคตผ่านการสร้างกลไกความร่วมมือเชิงกลยุทธ์

ผู้ให้ข้อมูลได้คาดการณ์ทิศทางการพัฒนากรุงเทพมหานครในฐานะเมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบในอีก 5-10 ปีข้างหน้า โดยเน้นการปรับสมดุลระหว่างการพัฒนาเมืองที่น่าอยู่และการเป็นเมืองสร้างสรรค์ มากกว่าการเน้นเทคโนโลยีสูงหรือการเป็นเมืองอัจฉริยะ (Smart City) เพียงอย่างเดียว โดยควรพัฒนาในประเด็นสำคัญ ได้แก่ การจัดการขยะและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบขนส่งมวลชน และการออกแบบที่ทุกคนเข้าถึงได้ และเป็นมิตรกับผู้ใช้งาน

การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ต้องมีความสมดุลระหว่างความทันสมัยกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม โดยรักษาเสน่ห์ของความเป็นไทยไว้ และต้องเป็นกระบวนการที่ค่อยเป็นค่อยไป ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้

หากยังคงดำเนินนโยบายในรูปแบบเดิม อาจเกิดการพัฒนาในบางพื้นที่ แต่อาจไม่มีความต่อเนื่องและยั่งยืนในระยะยาว

จากการวิเคราะห์ปัจจัยขับเคลื่อนและความไม่แน่นอน สามารถนำมาสร้างฉากทัศน์อนาคตของกรุงเทพมหานครในฐานะเมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบได้ ดังนี้

1. กรณีที่ดีที่สุด (Best Case) กรุงเทพฯ ศูนย์กลางการออกแบบแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรุงเทพฯ กลายเป็นศูนย์กลางการออกแบบแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ผสมผสานอัตลักษณ์ไทยกับความทันสมัย พื้นที่สาธารณะได้รับการออกแบบตามหลักสากล ย่านสร้างสรรค์เติบโตพร้อมกับความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่

2. กรณีที่แย่ที่สุด (Worst Case) วาระการออกแบบที่ถูกกลืน นโยบายด้านการออกแบบถูกกลืน เนื่องจากความไม่ต่อเนื่องของนโยบาย ข้อยกเว้นด้านงบประมาณและระเบียบที่ไม่ยืดหยุ่น อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ไม่เติบโต ปัญหาเมืองยังคงอยู่ ทั้งมลพิษ การจราจร และการขาดพื้นที่สีเขียว

3. กรณีผิดปกติ (Outlier) การปฏิวัติสร้างสรรค์ของกรุงเทพฯ วิกฤตกลายเป็นโอกาส กรุงเทพฯ ฉวยโอกาสจากเหตุการณ์ไม่คาดฝันเพื่อปฏิวัติแนวคิดการพัฒนาเมือง เกิดนวัตกรรมและความร่วมมือใหม่ ๆ ทำให้กรุงเทพฯ กลายเป็นศูนย์กลางสำหรับ Creative Nomads

4. กรณี "ปกติเก่า" (Business as Usual) การพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงสำคัญ อุตสาหกรรมสร้างสรรค์เติบโตช้า การพัฒนาขาดการแก้ไขปัญหาคอนกรีตสร้างพื้นฐาน นโยบายขาดความต่อเนื่อง ทำให้ไม่สามารถยกระดับสู่การเป็นศูนย์กลางการออกแบบของภูมิภาคได้

ผลการทำนายแบบเดลฟายในรอบที่ 2 และ 3 โดยจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามสำหรับรอบที่ 2 มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 3.85 และในรอบที่ 3 มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR) ของปัจจัยรวมอยู่ที่ 1.25

1. **ปัจจัยความสำเร็จและภาพอนาคตที่เป็นไปได้** กรุงเทพมหานครมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นศูนย์กลางการออกแบบแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีปัจจัยที่จะกำหนดทิศทางประกอบด้วย 7 ด้านหลัก ได้แก่ นโยบายและ

การสนับสนุนจากภาครัฐที่ต้องชัดเจนและต่อเนื่อง การบูรณาการระหว่างหน่วยงานโดยเฉพาะ CEA และกรุงเทพมหานคร การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อแก้ไขปัญหาพื้นฐานของเมือง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนเพื่อป้องกันการก่อกวนคนพื้นเมือง การส่งเสริมธุรกิจสร้างสรรค์ด้วยนโยบายการเงินและภาษีที่เอื้อต่อการเติบโต และการรักษาสมดุลระหว่างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกับความทันสมัย ซึ่งหากปัจจัยเหล่านี้ได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม กรุงเทพฯ จะสามารถพัฒนาเป็นศูนย์กลางการออกแบบที่เป็นแบบอย่างให้กับเมืองอื่น ๆ ในภูมิภาค มีพื้นที่สาธารณะที่สวยงาม มีระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เข้มแข็ง และมีคุณภาพชีวิตที่ดีดึงดูดคนรุ่นใหม่และ Creative Class จากทั่วโลก

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง "การคาดการณ์อนาคตเพื่อขับเคลื่อนแผนการพัฒนาเมืองของกรุงเทพมหานครในฐานะเมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบ" นี้ มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อศึกษาสถานการณ์การดำเนินงานของภาคเอกชนและการสนับสนุนจากภาครัฐ วิเคราะห์โอกาส อุปสรรค และปัญหาในการพัฒนารวมถึงเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาคาดการณ์อนาคตผ่านกลไกความร่วมมือเชิงกลยุทธ์ ผลการวิจัยนำเสนอข้อค้นพบสำคัญที่สะท้อนให้เห็นสถานการณ์ปัจจุบัน ความท้าทาย และทิศทางการพัฒนากรุงเทพมหานครในฐานะเมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบ ซึ่งสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ในบริบทของกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่ายังมีความเข้าใจที่หลากหลายและขาดความชัดเจนเกี่ยวกับนิยามของเมืองสร้างสรรค์ในบริบทของกรุงเทพมหานคร โดยผู้ให้ข้อมูลตีความแนวคิดนี้เป็นสองลักษณะหลัก คือ การนำภูมิสังคมที่มีอยู่เดิมมาคิดใหม่ทำใหม่เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ และการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ในกรณี que เมืองไม่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น นอกจากนี้ยังพบความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับคำว่า "การออกแบบ" ในบริบทของเมืองสร้างสรรค์ ซึ่งมัก

ถูกจำกัดเพียงด้านแฟชั่นหรือความสวยงาม แทนที่จะมองในมิติของการพัฒนาที่ครอบคลุมการแก้ไขปัญหาและการปรับปรุงในทุกมิติของเมือง ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sasaki (2010) ที่วิพากษ์แนวคิดเมืองสร้างสรรค์แบบดั้งเดิมและเสนอมุมมองใหม่ที่เน้นการสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมทางสังคม รวมถึงงานของ Pratt (2008) ที่เสนอว่าการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ควรให้ความสำคัญกับการสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการผลิตและการบริโภคงานสร้างสรรค์ ไม่ใช่เพียงการดึงดูดคนทำงานสร้างสรรค์เท่านั้น

2. สถานการณ์ปัจจุบันของกรุงเทพมหานครในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบ แม้กรุงเทพมหานครจะได้รับการยอมรับให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบโดยองค์การยูเนสโกในปี 2562 แต่การดำเนินงานยังคงเป็นลักษณะของการจัดกิจกรรมเฉพาะกลุ่มและเฉพาะพื้นที่ โดยยังไม่มีกระบวนการอย่างเป็นระบบ และการรับรู้ของประชาชนทั่วไปยังมีจำกัด กิจกรรมอย่าง Bangkok Design Week มีข้อจำกัดในแง่ของการมีส่วนร่วมของประชาชนทั่วไป และขาดความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ การพัฒนายังเน้นพื้นที่เฉพาะในเขตเมืองชั้นใน โดยเฉพาะย่านประวัติศาสตร์และย่านที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมสูง ทำให้พื้นที่อื่น ๆ ถูกละเลย ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานของ Evans (2009) ที่เตือนว่าการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ไม่ควรเป็นเพียงการสร้างภาพลักษณ์หรือการทำการตลาด แต่ควรมุ่งเน้นการสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน และยังสอดคล้องกับงานของ Comunian (2011) ที่เสนอให้มองเมืองสร้างสรรค์เป็นระบบที่ซับซ้อนและใช้แนวคิดเรื่องเครือข่ายและปฏิสัมพันธ์ในการวิเคราะห์

3. โอกาสในการพัฒนากรุงเทพมหานครสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบ ผลการวิจัยระบุโอกาสที่สำคัญในการพัฒนากรุงเทพมหานครสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบที่โดดเด่น ได้แก่ (1) ต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิสังคมที่หลากหลาย (2) ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในระดับโลก (3) พื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนา (4) โอกาสในการพัฒนาระบบสนับสนุน (5) การเป็นศูนย์กลางการศึกษาและการผลิตบุคลากรสร้างสรรค์ (6) โอกาสใน

การเชื่อมโยงกับเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ระดับโลก (7) การออกแบบเพื่อความยั่งยืน (8) การออกแบบด้านดิจิทัลและเทคโนโลยี และ (9) การออกแบบเพื่อแก้ไขปัญหาเมือง โอกาสเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Kramer and Porter (2011) เรื่องการสร้างคุณค่าร่วมที่เน้นการบูรณาการระหว่างความสำเร็จทางธุรกิจกับการแก้ไขปัญหาสังคม ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในบริบทของการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ได้ โดยมองว่าการแก้ไขปัญหาของเมืองด้วยการออกแบบสามารถสร้างโอกาสทางธุรกิจและนวัตกรรมใหม่ ๆ

4. อุปสรรคและปัญหาในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบของกรุงเทพมหานคร การวิจัยพบอุปสรรคและปัญหาสำคัญหลายประการ ได้แก่ (1) การขาดทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจน (2) การขาดการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน (3) การเน้นพัฒนาเฉพาะพื้นที่ที่มีทุนทางวัฒนธรรมสูง (4) การขาดความกล้าในการปรับเปลี่ยนหรือต่อยอดวัฒนธรรมดั้งเดิม (5) ปัญหาความไม่เป็นระเบียบและการขาดโครงสร้างพื้นฐานที่มีคุณภาพ (6) ข้อจำกัดด้านงบประมาณและระเบียบการเงินของภาครัฐ (7) การขาดความเข้มแข็งของภาคประชาสังคมและการมีส่วนร่วมของประชาชน และ (8) การขาดการตระหนักถึงคุณค่าของงานสร้างสรรค์และการออกแบบ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Fahmi, McCann and Koster (2017) ที่ศึกษาการพัฒนา นโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศกำลังพัฒนา และพบความท้าทายในการสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Borén and Young (2013) ที่เน้นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสรรค์เมือง และการพิจารณามิติทางสังคม วัฒนธรรม และการเมืองของเมือง

5. แนวทางการแก้ไขอุปสรรคและปัญหาในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบ ผลการวิจัยเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ (1) การพัฒนาระบบขนส่งมวลชนและโครงสร้างพื้นฐาน (2) การสร้างความต่อเนื่องของกิจกรรมและเทศกาลสร้างสรรค์ (3) การพัฒนาศักยภาพของชุมชนและการสร้างบุคลากรเฉพาะด้าน (4) การผสมผสานความร่วมมือระหว่างคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ (5) การสร้างอัตลักษณ์และโมเดลการพัฒนาที่ชัดเจน

ในแต่ละย่าน และ (6) การพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไปและปรับตัวตามบริบทแนวทางเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนที่มุ่งเน้นการผสมผสานจุดแข็งของทั้งสองภาคส่วนเพื่อสร้างประโยชน์สูงสุดแก่สังคม ตามที่ Koppenjan and Enserink (2009) ได้นำเสนอ และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Landry (2008) ที่เสนอให้เมืองสร้าง "โครงสร้างพื้นฐานนวัตกรรมระดับอ่อน" ซึ่งหมายถึงสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเกิดความคิดสร้างสรรค์

6. การคาดการณ์อนาคตของกรุงเทพมหานครในฐานะเมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบ ผลการวิจัยได้คาดการณ์ทิศทางการพัฒนากรุงเทพมหานครในอีก 5-10 ปีข้างหน้า โดยเน้นการปรับสมดุลระหว่างการพัฒนาเมืองที่น่าอยู่และการเป็นเมืองสร้างสรรค์ มากกว่าการเน้นเทคโนโลยีสูงหรือการเป็นเมืองอัจฉริยะ และได้นำเสนอฉากทัศน์อนาคตซึ่งการคาดการณ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดการคาดการณ์อนาคต ที่นำเสนอโดย Wright, Cairns and Bradfield (2013) ซึ่งเน้นการสร้างภาพอนาคตที่หลากหลาย เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น ทั้งในทางที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Scott (2014) ที่เสนอว่านโยบายเมืองสร้างสรรค์ควรมุ่งเน้นการสร้าง "ความได้เปรียบเชิงสร้างสรรค์" ให้กับเมือง ซึ่งรวมถึงการพัฒนาทักษะและความสามารถของประชากรในท้องถิ่น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการส่งเสริมนวัตกรรม

7. ปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนากรุงเทพมหานครสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบ ผลการวิจัยระบุปัจจัยสำคัญ 7 ด้านที่จะกำหนดทิศทางการพัฒนากรุงเทพมหานคร ได้แก่ (1) นโยบายและการสนับสนุนจากภาครัฐที่ต้องมีความชัดเจนและต่อเนื่อง (2) การบูรณาการระหว่างหน่วยงาน (3) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (4) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และความร่วมมือ (5) การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน (6) การส่งเสริมธุรกิจสร้างสรรค์ และ (7) การรักษาสมดุลระหว่างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกับความทันสมัย ปัจจัยเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องระบบนิเวศสร้างสรรค์ของ Comunian (2011) ที่มองว่าความคิดสร้างสรรค์ในเมืองเกิดจากปฏิสัมพันธ์

ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ มากมาย ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานของ Quelin, Kivleniece and Lazzarini (2017) ที่นำเสนอกรอบแนวคิดสำหรับการวิเคราะห์การสร้างคุณค่าในโครงการความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน โดยพิจารณาทั้งมิติทางเศรษฐกิจและสังคม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การพัฒนากรุงเทพมหานครสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ระยะยาวที่ต่อเนื่องไม่เปลี่ยนแปลงตามวาระผู้บริหาร พร้อมทั้งการจัดตั้งคณะกรรมการระดับชาติที่มีองค์ประกอบจากหลายภาคส่วนเพื่อขับเคลื่อนนโยบายอย่างเป็นระบบ โดยการพัฒนาคอร์กระจายสู่พื้นที่ทั่วกรุงเทพฯ ไม่จำกัดเฉพาะเขตเมืองชั้นในหรือย่านที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมสูงเท่านั้น แต่ส่งเสริมให้แต่ละพื้นที่ค้นหาและพัฒนาศักยภาพและอัตลักษณ์ของตนเอง ทั้งนี้ ปัจจัยสนับสนุนสำคัญคือการปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องให้เอื้อต่อการพัฒนา การสร้างมาตรการจูงใจทางการเงินและภาษีเพื่อส่งเสริมการลงทุนและพัฒนาธุรกิจสร้างสรรค์ รวมถึงการพัฒนา นโยบายการศึกษาที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และทักษะการออกแบบตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงอุดมศึกษา โดยเน้นการบูรณาการกับทุกสาขาวิชาและสร้างความร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรม

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ในประเทศไทยต้องอาศัยการดำเนินการอย่างบูรณาการในหลายด้าน ทั้งการพัฒนาระบบขนส่งมวลชนและโครงสร้างพื้นฐานที่เชื่อมโยงย่านสร้างสรรค์ต่าง ๆ ให้สะดวกและเข้าถึงได้ การพัฒนาย่านที่มีอัตลักษณ์เฉพาะโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดกิจกรรมและเทศกาลสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี การพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการและบุคลากรสร้างสรรค์ผ่านการฝึกอบรมและการสร้างเครือข่าย การสร้างความร่วมมือระหว่างคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่เพื่อผสมผสานภูมิปัญญา

ดั้งเดิมกับแนวคิดใหม่ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมเพื่อสนับสนุนธุรกิจสร้างสรรค์ และการสร้างสมดุลระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมกับความทันสมัยเพื่อสร้างเอกลักษณ์และจุดยืนที่แข็งแกร่งในเวทีโลก

3. ข้อเสนอแนะเชิงกลไกการสร้างความร่วมมือ

การสร้างกลไกความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบจำเป็นต้องมีการจัดตั้งสำนักงานประสานงานเมืองสร้างสรรค์กรุงเทพฯ ที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางในการประสานงานระหว่างกรุงเทพมหานคร สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์และภาคเอกชน โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารร่วมที่ประกอบด้วยตัวแทนจากแต่ละภาคส่วนในสัดส่วนที่เท่าเทียมกัน พร้อมทั้งสร้างกองทุนพัฒนาเมืองสร้างสรรค์กรุงเทพฯ ที่มีแหล่งเงินทุนมาจากทั้งงบประมาณของรัฐและเงินลงทุนจากภาคเอกชน โดยใช้รูปแบบการร่วมลงทุนแบบ Revenue Sharing ในโครงการที่สร้างรายได้และแบบ Cost Sharing ในโครงการที่เน้นสาธารณประโยชน์ กลไกนี้ควรมีการกำหนดเป้าหมายร่วมที่ชัดเจน ระบบการตัดสินใจแบบฉันทามติ การแบ่งบทบาทหน้าที่ที่เฉพาะเจาะจง และระบบการติดตามประเมินผลที่โปร่งใสและเป็นธรรม โดยเริ่มต้นจากโครงการนำร่องในพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงก่อนขยายผลไปสู่พื้นที่อื่น ๆ ทั่วกรุงเทพมหานคร โดยมีการจัดทำข้อตกลงที่ระบุกรอบการทำงาน ขั้นตอนการอนุมัติโครงการ แนวทางการแบ่งปันผลประโยชน์ และกลไกการจัดการความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น ทั้งนี้ ความสำเร็จของกลไกนี้ขึ้นอยู่กับการสร้างควมไว้วางใจซึ่งกันและกัน การมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน และการสร้างแรงจูงใจที่เหมาะสมสำหรับทุกฝ่ายที่เข้าร่วม เพื่อให้แน่ใจว่าการดำเนินงานจะเป็นไปอย่างยั่งยืนและสร้างประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ของกรุงเทพมหานคร

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ที่สนับสนุนการดำเนินการวิจัยอย่างดียิ่งตลอดมา และขอขอบคุณกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านประกอบด้วยตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐระดับนโยบาย ระดับท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และผู้ประกอบการธุรกิจนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ที่ได้สละเวลาอันมีค่าและให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- Bessadeg, F. (2024). *Top 20 Most Visited Cities in the World*. Retrieved February 7, 2024, from <https://travelness.com/most-visited-cities-in-the-world>
- Borén, T., & Young, C. (2013). Getting Creative with the 'Creative City'? Towards New Perspectives on Creativity in Urban Policy. *International Journal of Urban and Regional Research*, 37(5), 1799-1815.
- Comunian, R. (2011). Rethinking the Creative City: The Role of Complexity, Networks and Interactions in the Urban Creative Economy. *Urban Studies*, 48(6), 1157-1179.
- Creative Economy Agency. (2023a). *Analysis of the potential of the Charoenkrung creative district*. Creative Economy Agency. Retrieved January 10, 2024, from <https://creativecity.cea.or.th/th/analysis?district=charoenkrung>
- Creative Economy Agency. (2023b). *Bangkok Creative City Dialogue: Roundtable*. Creative Economy Agency. Retrieved January 10, 2024, from <https://creativecity.cea.or.th/th/researches/bangkok-creative-city-dialogue-roundtable-discussion>

- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2016). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage publications.
- Evans, G. (2009). Creative Cities, Creative Spaces and Urban Policy. *Urban Studies*, 46(5-6), 1003-1040.
- Fahmi, F. Z., McCann, P., & Koster, S. (2017). Creative economy policy in developing countries: The case of Indonesia. *Urban Studies*, 54(6), 1367-1384.
- Koppenjan, J. F., & Enserink, B. (2009). Public-private partnerships in urban infrastructures: Reconciling private sector participation and sustainability. *Public Administration Review*, 69(2), 284-296.
- Kramer, M. R., & Porter, M. (2011). *Creating shared value* (Vol. 17). Boston, MA, USA: FSG.
- Landry, C. (2008). *The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators*. Earthscan.
- Nastasi, B. K., & Schensul, S. L. (2005). Contributions of qualitative research to the validity of intervention research. *Journal of School Psychology*, 43(3), 177-195.
- Potts, J., & Cunningham, S. (2008). Four models of the creative industries. *International journal of cultural policy*, 14(3), 233-247.
- Pratt, A. C. (2008). Creative cities: The cultural industries and the creative class. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 90(2), 107-117.
- Punpeng, G. (2020). Three pillars of a sustainable creative City in ASEAN: Examples from Thailand, Singapore &

Indonesia. *Journal of Urban Culture Research*, 21(1), 125-142.

Quelin, B. V., Kivleniece, I., & Lazzarini, S. (2017). Public-private collaboration, hybridity and social value: Towards new theoretical perspectives. *Journal of Management Studies*, 54(6), 763-792.

Sasaki, M. (2010). Urban regeneration through cultural creativity and social inclusion: Rethinking creative city theory through a Japanese case study. *Cities*, 27, S3-S9.

Scott, A. J. (2014). Beyond the Creative City: Cognitive–Cultural Capitalism and the New Urbanism. *Regional Studies*, 48(4), 565-578.

Van der Heijden, K. (2009). *Scenarios planning: The art of strategic conversation*. John Wiley & Sons.

Varum, C. A., & Melo, C. (2010). Directions in scenario planning literature—A review of the past decades. *Futures*, 42(4), 355-369.

Wright, G., Bradfield, R., & Cairns, G. (2013). Does the intuitive logics method—and its recent enhancements—produce "effective" scenarios? *Technological Forecasting and Social Change*, 80(4), 631-642.